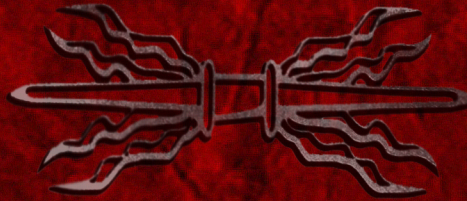

SELEVCIA

AD CALYCADNVM

SAYI I -2011

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNVM I

OLBA KAZISI YAYINLARI

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNUM I

Ankara 2011 / Türkiye

ISBN

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsayınlanı, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia ad Calycadnum yayınına devretmiş sayılır. Seleucia ad Calycadnum kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia ad Calycadnum için yazışma adresi:

Okt. Murat ÖZYILDIRIM

Mersin Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü 33342 Mersin – TÜRKİYE

Tel: 00 90 324 361 00 01 – 4735 e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com.

OLBA KAZISI YAYINLARI
SELEVCIA AD CALYCADNUM I

ISBN:

Editörler

Emel ERTEN
Diane FAVRO
Murat ÖZYILDIRIM

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit ÇAL Prof. Dr. Çiğdem DÜRÜŞKEN Prof. Dr. Emel ERTEN
Prof. Dr. Diane FAVRO Prof. Dr. Turhan KAÇAR Prof. Dr. Gülgün KÖROĞLU
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU Prof. Dr. Scott REDFORD Prof. Dr. Aygül SÜEL
Prof. Dr. Fikret YEGÜL

Doç. Dr. Salim AYDÜZ Doç. Dr. Sedef ÇOKAY-KEPÇE Doç. Dr. Efrumiye ERTEKİN

Yrd. Doç. Dr. Figen ÇEVİRİCİ – COŞKUN Yrd. Doç. Dr. Merih EREK
Yrd. Doç. Dr. Fikret ÖZBAY Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat ÖZGEN
Yrd. Doç. Dr. Sema SANDALCI Yrd. Doç. Dr. H. Sibel ÜNALAN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Fatih YAVUZ

Dr. Vujadin IVANISEVIC

Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia ad Calycadnum, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Kapak Tasarım: Tuna AKÇAY

Dizgi:

Baskı:

İÇİNDEKİLER

IULIANUS APOSTATA'NIN
UFUKTAKİ HİRİSTİYANLIKLA SINAVI
Erendiz ÖZBAYOĞLU

11

İKİNCİ YÜZYILDA HİRİSTİYANLIK:
ENTELEKTÜELLER, DÜŞÜNCELER
VE GRUPLAR
Turhan KAÇAR

19

ERKEN BİZANS CAMCILIĞI: KİMLİĞİ
VE NİTELİĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER
Emel ERTEN

29

SON ARKEOLOJİK BULGULAR
IŞIĞINDA AZİZ PAULUS'UN
İKİNCİ KÜTSAL GÖREV GEZİSİNDE
TROAS YOLCULUĞU
Reyhan KÖRPE

51

YUMUKTEPE HÖYÜĞÜ KAZILARINDA
GÜN IŞIĞINA ÇIKARILAN
AZİZ MENAS TASVİRLİ HACI ŞİŞESİ
Gülgün KÖROĞLU

77

ROMA DEVLETİNİN HİRİSTİYANLIĞI
ORTADAN KALDIRMAYA YÖNELİK
SON HAMLESİ: BÜYÜK TAKİBAT
(303-311)
Efrumiye ERTEKİN

91

BİZANS SİKKELERİNDE YER ALAN
GÖKSEL VARLIKLAR
“KERUBİM VE SERAFİM”
Ceren ÜNAL

111

OLBA'DA HİRİSTİYAN MEZARLARI
Tuna AKÇAY

133

ISAVRIA DAĞLARINDA
HIRİSTİYAN MANASTIRCILIĞININ BİR
ÖRNEĞİ: OLBA MANASTIRI
Murat ÖZYILDIRIM
H. Sibel ÜNALAN

147

GEÇ ANTİK DÖNEM'DE
CILICIA VE ISAURIA'DA
KİLİSE SAYISININ ARTIŞ NEDENLERİ
ÜZERİNE BİR DENEME
Ümit ÇAKMAK

167

SOME OBSERVATIONS
ON MONOTHEISM
IN CILICIA
Sevim AYTEŞ CANEVELLO

183

KİTAP TANITIMI:
GEÇ ANTİKÇAĞ'DA HİRİSTİYANLIK
Emin SARIİZ

191

KİTAP TANITIMI:
ROMA DÜNYASINDA YIKANMA
William AYLWARD

195

OLBA KAZISI YAYINLARI
SELEVCIA AD CALYCADNVN I

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık tümü 12 punto büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.
Kitap için:
Demiriş 2006 Demiriş, B., *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı*, Ege Yay., İstanbul.
Makale için:
Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, *Lucerna Klasik Filoloji Yazıları*, İstanbul.
- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca **(Lev.1)**, **(Lev. 2)** kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Makale ve levhalar, CD’ye yüklenerek çıktısı ile birlikte yollanmalıdır.

PRAEFATIO

Mersin'in Silifke ilçesi sınırları içindeki Olba'da TC Kùltür ve Turizm Bakanlığı izni ile 2001 – 2009 yılları arasında arkeolojik yüzey araştırmaları, 2010 yılındaysa Bakanlar Kurulu kararı ile ilk arkeolojik kazılar başladı. Bøylece Olba hakkında bugüne kadar bilinenlere yeni bilgiler eklendi ve ulaşılan sonuçlar ekip üyelerimiz tarafından birçok yayınlı bilim dünyasına sunuldu.

“Seleucia ad Calycadnum”, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kùltürleri, sanat tarihi konularında yapılan çalışmaları sizlerle buluşturmak üzere yayın yaşamına başlıyor. İlk sayıda “Erken Hıristiyanlık” teması ile çıkmakla birlikte, gelecek sayılarımızda sizlerin çalışmalarına çok daha geniş bir yelpazede yer vermeyi amaçlamaktayız.

Birinci sayımıza katkı sağlayan başta Seleucia ad Calycadnum Bilim Kurulu üyeliğini kabul eden saygıdeğer øđretim üyeleri olmak üzere, sayın yazarlara, amblemimizin çizimi için ressam Cavidan Yegül Erten'e, kapak tasarımı için arkeolog Tuna Akçay'a, teknik yardımlarından dolayı M. Çağlar Kırkpınar'a ve Gonca Sümer'in şahsında TAN Kitabevi'ne teşekkür ederiz.

Yapacağınız çalışmaların dergimizde yayınlanmasından onur duyacağımızı belirtmek isteriz.

Editørler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (MA)

PRAEFATIO

After nine years (2001-2009) of archaeological surveys at Olba in Mersin, Silifke, excavations started in 2010 with the permission of the Ministry of Culture and Tourism. The team members of Olba have added extensive new information on the settlement history of the site, presenting their results in many publications.

“Seleucia ad Calycadnum” will be an annual journal for the studies on archaeology, ancient languages and cultures, and the history of art published by Olba excavations. Although the first issue focuses on Early Christianity, subsequent issues will include a wider range of investigations.

We want to thank the contributors and the colleagues who honored us by accepting to take part in the scientific board. Painter Cavidan Yegül Erten was kind enough to draw our logo and archaeologist Tuna Akçay designed the front-cover. M. Çağlar Kırkpınar did all the tiresome office work. Finally, many thanks to the TAN Bookstore and Gonca Sümer for giving us support for the publication of “Seleucia ad Calycadnum”.

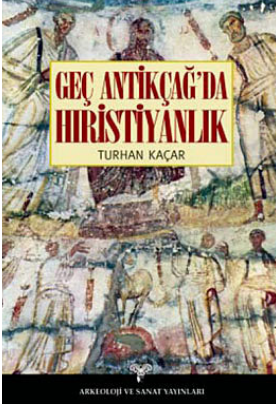
We welcome contributions for future issues of “Seleucia ad Calycadnum”.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (MA)

GEÇ ANTİKÇAĞ'DA HİRİSTİYANLIK

Turhan Kaçar,
190 sayfa, 14 renkli baskı resim.
Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2009.

GEÇ ANTİKÇAĞ'DA HİRİSTİYANLIK

Emin SARIİZ*

Geç Antikçağ Hıristiyanlığı, Türkçe tarih literatüründe bilimsel yayın sayısının oldukça sınırlı olduğu bir alandır. Hâlbuki söz konusu dönemde yaşanan dinsel ve sosyal değişimler sadece Hıristiyanlık tarihi açısından değil, Anadolu din ve kültür tarihi açısından da önemlidir. Dolayısıyla bu kısa yazıda, Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından yayınlanan T. Kaçar'ın "*Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık*" adlı eseri ele almayı amaçlıyoruz.

Anadolu tarihinin bir parçası olarak erken Hıristiyanlık dönemini inceleyen eser, geç antikçağ siyasi ve Hıristiyan düşünce tarihini paralel olarak okurla buluşturmaktadır. Bilindiği gibi, Hıristiyanlık, Yahudi ve pagan kültürlerin bulunduğu bir ortamda doğmuş ve çok geniş bir coğrafyada taraftar kazanmayı ve inanan topluluklar oluşturmayı başarmıştır. Hıristiyanlığın ilk yayılım sürecinde coğrafi ve kültürel sınırların genişliği, doğal olarak bu yeni din mensupları arasında farklı eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve en temel sorun da Yahudi ve pagan kökenli Hıristiyanlar arasında farklı Hz. İsa yorumlarında ortaya çıkmıştır. Hz. İsa'nın "Tanrı" ya da "beşer" olarak yorumlanması II. – VI. yüzyıllar arasında, Hıristiyanlıkta sonu gelmez dinsel tartışmalara neden olmuştur. Bu dönemde Hz. İsa yorumları, Hıristiyanlık tarihinde "*İsa doktrini*" veya "*khristoloji*" (Yun. "*Khristos*" ve "*logos*" sözcüklerinden oluşan "*İsa bilimi*") olarak tanımlanmaktadır.

* Arkeolog Emin SARIİZ, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi, e – posta: eminsariiz@gmail.com.

Burada söz konusu edilen eserde, “İçindekiler”, “Önsöz” “Kısaltmalar” ve “İsimlerin Yazılışı Üzerine Açıklama” gibi akademik formata uygun kısımların dışında dokuz ana bölüm bulunmaktadır. Yazar, “Giriş” bölümünde çalışmasının kapsamı, amaçları ve kullandığı “kaynakları” değerlendirmektedir. “Kaynaklar” başlığında özellikle Hıristiyanlık tarihi açısından önemli geç antikçağ yazarları, eserleri ve tarihsel öneme sahip belgeler irdelenmektedir.

Eserin “II. Yüzyıl Hıristiyanlığı Üzerine Genel Gözlemler” başlıklı II. bölümünde, bir önceki yüzyılda doğan ve II. yüzyılda geniş bir coğrafyada dini harekete dönüşen Hıristiyanlığın genel durumu, mezhepsel ayrışmanın ortaya çıkışı ve çağın entelektüel dünyası ile olan ilişkisi incelenmektedir.

“Ebionites’ten Samsatlı Paulus’a II. ve III. yüzyıllar Hıristiyanlığında İsa Sorunu” başlıklı III. Bölüm ise, eskiçağ Hıristiyanlığını sarsan en önemli tartışmanın tarihsel temelleri “Yahudi Hıristiyanlığı: Ebionites, Theodotion ve Elkesailer”, “Monarkhia Tartışması: Theodotus’tan Samsatlı Paulus’a” ve “Samsatlı Paulus” gibi başlıklar altında ele alınmaktadır. Bu bölümde, II. ve III. yüzyılın önde gelen karakterleri ile Ariuşçu Hıristiyan teolojisinin kökenleri ele alınarak ayrıntılı bir şekilde Hz. İsa’nın tabiatı sorununu çözme çabaları okura sunulmaktadır.

IV. Bölüm, “Arius Tartışması: IV. yüzyıl Hıristiyanlığında İsa Sorununun Başlangıcı” ana başlığı etrafında, iki ayrı alt bölümde ele alınmıştır; Arius’un kısa bir biyografisi okuyucuya sunulduktan sonra “Arius’un İsa’sı”nda, Arius’un teolojik görüşleri hakkında bilgiler verilmiştir. “Ariuşçu Tartışmanın Doğuşu”, Hz. İsa’nın tabiatı tartışmalarının ortaya çıkışı üzerine değerlendirmeler, on dört resimle birlikte yer almaktadır. Bu bölümün son kısmında ek olarak Arius’un Alexandria (İskenderiye) Piskoposu Alexander’e yazdığı mektuba yer verilmesi, esere ayrı bir önem kazandırmaktadır.

“İznik’te İmparator ve İsa’nın Temsilcileri” başlıklı V. bölümde ise, İznik konsilinin tarihsel arka planı, konsil yeri olarak niçin İznik’in seçildiği, konsil sürecine İmparator Constantinus’un müdahaleleri ve bu imparatorun İznik Konsili’nin toplanmasındaki konumu ele alınmaktadır. “Roma İmparatorluğu’nun Resmi İsa’sı veya Iota Kavgası” adlı alt bölümdeyse İznik Konsili’nde sunulan itikat metni seçim süreci ve tartışmalar konu edilir. “İznik İtikadı Metni” ara başlığında, kabul edilen metin incelenmektedir. “İznik Yasaları ve Siyasal Arka Planı”, konsilde yasa olarak kabul edilen prensiplerin amaçlarını ele alır. “Sonuç: İznik Konsili Üzerine Genel Gözlemler” konunun değerlendirmesi ve Hıristiyanlık tarihi açısından incelenmesinden oluşmaktadır.

Yazar izleyen VI. bölümde “Constantius’tan Theodosius’a Doğu Roma Dünyasında İsa Problemi” başlığı altında, Constantius Döneminin Siyasal Krizleri ve Ariusçuluk problemini İznik yanlıları ile karşıtları arasında bir iktidar mücadelesi olarak değerlendirmektedir. “II. Constantius’dan Valens’e İmparator ve Kilise” adlı bir alt bölümde ise, dönemin kilise politikalarının yö-rüngesi incelenmektedir. Aynı şekilde altıncı bölümde, Constantius dönemindeki İsa Teolojisi tartışmaları üzerine genel gözlemlerle, Hıristiyanlığın yeni inanç tanımı arayışı ve II. Genel Konsile giden süreç anlatılmaktadır. Bu uzun bölüm ayrıca, “Ariusçuluğun Muhalifleri Olarak Cappadocia (Kappadokia) Babaları” alt başlığı altında, “Cappadocia Babaları” olarak bilinen entelektüel grup hakkında bilgiler vermekte ve bu grubun dinsel tartışmalardaki rolünden; “Değişen İmparatorluk İdeolojisi: Ariusçuluğun Sonu”nda ise, Ariusçuluğun düşüşünden; “II. Genel Constantinopolis Konsili ve Sonrası”nda ise, kiliseler arasındaki mücadele ve konsilde kabul edilen itikad metninden bahsetmektedir.

“Siyasallaşan İsa Doktrini: Ioannes Chrysostomus ve Nestorius’un Düşüşü” başlıklı VII. bölümde Constantinopolis ve Antiochia kiliseleri arasındaki yakınlaşmaya karşılık olarak Alexandria ve Ephesus kiliseleri arasındaki ittifakın yarattığı kargaşa ortamı ve rekabet çerçevesinde gelişen olaylar ele alınmaktadır. Bu durumun arka planını oluşturan kiliseler arasında farklılaşan Hz. İsa doktrininin nasıl siyasallaştırıldığı, tartışmalı Ephesus Konsili ve sonrasındaki gelişmeler, beş alt başlıkta Hıristiyanlık tarihi açısından önemini vurgulayan bilgiler ışığında incelenmektedir.

Eserin V. ve VI. yüzyıl Hıristiyanlığı üzerine bazı genel gözlemler de bulunduğu VIII. bölüm ise “Yeni İsa Doktrini ve Yol Ayrımı: Kadıköy Konsili’nden Sonra Doğu” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Hıristiyan inanç birliği politikasının çöküşüyle birlikte Hıristiyanlık için dönüm noktası olan Kadıköy Konsili, burada alınan kararlar ve bu kararların dinsel, siyasal sonuçları üzerinde durulmaktadır. Bu sonuçlar arasından Iacop Baradaeus’un örgütlediği Süryani Monofizitliğinin ortaya çıkışının ayrıca anlatılması önemlidir.

Kitabın sonuç bölümünde ise geç antikçağ Hıristiyanlığının en önemli problemi olan İsa tartışmasının sonuçları üzerine genel değerlendirmeler yer almaktadır. Erken Hıristiyanlık tarihi alanında çok sayıda bilimsel yayınıyla konunun önemli araştırmacılarından olan yazar, eserinde MS II.- VI. yüzyıl aralığında kristoloji tartışmalarının Roma dünyasına yansımaları, siyasi ve entelektüel boyutlarıyla birlikte oldukça ayrıntılı ve sağlam bir kaynakçayla okurlara sunmaktadır.